

Et dixit Elias : Unde habes liberos a me, cum ego in castitate vixerim? Et dixit illa : Certe quando insomnia somnians, sæpe in deluxu corporum evacuatui es, ego eram que assumpsi a te semina, et genui tibi filios. »

Secundo, alii apposite *trō somniantes* sic exponunt, *q. d.* Adeo libidinibus sunt dediti, ut non nisi de iis cogitent, loquantur, imaginentur, imo somnient. Ita Clemens Alexandrinus, lib. III *Serotat.* cap. I; unde Syrus vertit, *in somno pellicuntur ad carnem a contaminatoribus*; S. Hieronymus, *Contra Jovinianum* : « Nihil aliud nisi de voluptatibus cogitantes; » Vatablus et Pagninus vertunt, *delusi in somnis*, id est, non solum interdiu libidine se contaminant, sed etiam noctu per insomnia, ait Vatablus, puta per illusiones, imaginationes et pollutiones nocturnas; hæ enim causantur ex diurna obscenorum imaginatione. Ita Gagneus, Salmeron et alii. Hoc est quod ait Theodoretus, lib. I *Hæretic. Fabul.* : « Qui sectæ Simonis erant, se audacter omni libidini et intemperatiæ dedebant, et omni incantationum et prestigiærum (que quasi somnia oculos perstringunt et fascinant) genere utebantur, amatoria quædam pellicentia (philtia) machinantes. »

Quocirca sapienter de somno moderando ita scribit et prescribit S. Bernardus ad fratres de Monte Dei : « Cave, serve Dei, ne totus aliquando dormias, ne sit somnus tuus non requies lassæ, sed sepultura corporis suffocati; non reparatio, sed extinctio spiritus tui. Suspecta res est somnus, et ex magna parte ebrietas similis. Exceptis enim vitiiis quibus in dormiente, cum corpore dormitante ratione non est qui contradicat, quantum ad debitum continui profectus, nihil temporis tam deperit de vita nostra, quam quod somno deputatur. » Unde dat salubre consilium : « Iturus ergo ad somnum semper aliquid defer tecum in memoria, vel cogitatione, in quo placide obdormias, quod nonnumquam etiam somnare juvet, quod etiam vigilantem te excipiens in statum hesternæ intentionis restituat. Sic tibi nox sicut dies illuminabitur, et nox illuminatio tua erit in delictis tuis. Placide obdormias, in pace quiesces, facile evigilabis, et surgens facilis et agilis eris ad redeundum in id, unde non totis discessisti. Sobrium enim cibum sobriumque sensum sequitur sobrius somnus. Carnalis vero somnus et brutus, et sicut dicitur, letheus, abominandus est servo Dei. »

Tertio, alii *trō in somniis* vertunt *sopiti*, quasi veterano, *q. d.* Hæresi et libidini ita immersi sunt, ut ejus quasi veterano et stupore consopiti videantur, adeo ut obscœna que vigilantes agunt, eadem in somnio dormientes peragant, ex continuo et ardenti libidinum usu et habitu. Ita Serarius. Rursum, turpibus suis in somniis idosperrecti delectantur, eaque vigilantes opere exspectati et perpetrant. In somnis enim, utpote sopita ratione, tota se effundit phantasia, concupiscentia

et libido. Unde proverbium : « Somniantium libido, » pro effusa et summa. Audi S. Augustinum, lib. X *Confess.*, xxx, humiliter de se confitentem et gementem : « Adhuc vivunt, ait, in memoria mea talium rerum imagines, quas ibi consuetudo mea fixit; et occurrant mihi vigilantique quidem carentes viribus, in somnis autem non solum usque ad delectationem, sed etiam usque ad consensionem factumque simillimum. Et tantum valet imaginis illusio in anima mea, et in carne mea, ut dormienti falsa visa persuadeant, quod vigilantique vera non possunt. » Vicissim libido ipsa tam ardens et bruta est, ut mentem et rationem sopiat instar somni. Unde Erasmus hic : « Somniantes, inquit, quia omnis libido veluti per somnium peragitur sopita ratione. » Illic Hippocrates libidinem dicebat esse brevem quamdam epilepsiam, teste Gellio, lib. XIX, cap. II.

Moraliter, « somniantes, » quia libido omnisque voluptas transit instar somni. Unde sapienter et pathetice exclamat Petrus Chrysologus, *serm.* 124 : « Quid stupemus? quis est iste qui nos eludit somnus? quæ est ista que nos tenet oblivio lethalis? Quare non cœlo mutamus terram? Quare non caducis emimus æterna? Quare non perituris mentia comparamus? » Quin et Plato, et ex eo Philo, lib. *De Joseph*, consulti « omnes res et gaudia mortalium non esse aliud, quam somnia vigilantium. »

CARNEM QUIDEM MACULANT, — per pollutiones et infandas libidines. Nam, ut ait Paulus, I *Corinth.* VI, 18 : « Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat, » ubi Ambrosiaster : « Cætera peccata, ait, etsi per corpus generantur, non tamen animam ita carnali concupiscentia faciunt obstrictam et obnoxiam, quemadmodum commiseri facit animam cum ipso corpore usus libidinis agens in opere carnalis fornicationis: quia in tantum agglutinetur anima corpori, ut in ipso momento nihil aliud cogitare homini liceat aut intendere, quia ipsam mentem captivam subdit ipsa submersio et absorbitio libidinis et concupiscentiæ carnalis. » Unde Alexander Magnus dicebat coitum esse speciem epilepsie, sive morbi comitialis, teste Plutarcho in ejus Vita.

Quare perperam Arias contra omnes Interpretes sic exponit : « Carnem maculant, » id est, carnem maculatam esse prædicant, quasi S. Petrus taxet Eneratitas, qui prohibebat nubere et abstinere a cibis, quos Deus creavit ad munendum cum gratiarum actione, I *Timoth.* IV, cap. 3. « Nubere, ait Irenæus, lib. I, cap. xxii, et genere a Satana dicunt esse; » et Theodoretus in *Epistone divin. decret.* : « Bellum, ait, adversus Creatorem hujus universalitatis gerebant, ideo ne per matrimonium officium ejus augetur, formidabant. » Verum Apostolus hic non Eneratitas, sed eis contrarios incestos Gnosticos insectatur.

DOMINATIONEM AUTEM SPERNUNT. — Syrus, *calum-*

niantur. *Primo*, Clemens Alexandrinus hic de angelis hæc exponit, *q. d.* Hæretici spernunt angelos, præsertim ordinem eorum, qui vocantur « Dominationes. » *Secundo*, Epiphanius, *hæresi* 26 : « Gnostici, inquit, spernunt dominationem, » id est, divinitatem, ejusque majestatem, dominium et imperium, quod habet in omnia a se creata. Unde Arabicus : *Provocant*, ait, *potentiam Dei*; et *Œcumenius* : « Contra divinam, ait, naturam insuper insanunt, dominationem ejus et universi imperium abnegantes, cum alios quosdam mundi architectos confingant, » puta angelos aut demones, quibus Valentiniani mundi prælationem et dominium consignabant, uti docet Tertullianus, lib. *Contra Valentinum*, cap. xxii. *Tertio*, alii, *q. d.* « Dominationem, » id est, Dominatorem et Dominum nostrum Jesum negant, ut ait S. Petrus, *epist.* II, cap. II, vers. 1. Ita Clemens Alexandrinus, Adamus, Cajetanus et alii. Accedit *Œcumenius*, qui sic rursus explicat, *q. d.* « Dominationem, » id est, « Christi mysterii ceremonias abrogare volunt, dum loco angelicorum mysteriorum sua flagitia perpetrant. » *Quarto* et genuine, « dominationem, » id est, magistratum tum civilem, tum potius Ecclesiasticum spernunt, dicentes se per Christi legem factos esse liberos, ut nulli principi aut magistratui sint subiecti. Ita Thomas Anglicus, Gagneus, Catharinus, Salmeron, et Vatablus, qui, pro *dominationem*, vertit, *dominos*. Vide dicta II *Petr.* II, 10. Unde Irenæus, lib. I, cap. I et xx : « Hi, ait, sunt qui exurgunt contra veritatem, et adversus Ecclesiam Dei; » et S. Cyprrianus supra citatus : « Non aliunde, ait, hæreses oborte sunt, vel nata schismata, quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur. » Causam dat S. Petrus, *epist.* II, cap. II, vers. 10 : « Quia, inquit, sunt audaces diviti placentes. » Vide ibi dicta. Ex Gnosticis derivata est calumnia Gentilium in Christianos, per Evangelium politas humanas everti, principum obedientiam prætextu libertatis contemni : quod proinde studiosè refutant Justinus, Tertullianus et alii in *Apolog.*

MAJESTATEM AUTEM BLSHPHEMANT. — Videtur Interpres legisse in Græco *δὲξαι* : sic quoque legit Syrus; vertit enim, *majestatem*. æque ac Noster. Jam legunt *δὲξαι*, quod *primo*, *Œcumenius* vertit, *glorias, dignitates*, id est in dignitate constitutos, majestate illustres, puta principes, præsertim Ecclesiæ, puta Apostolos et Episcopos, blasphemant, id est, probris, conviciis et maledictis insectantur. Ita Gagneus, Pagninus, Catharinus, Vatablus, Salmeron, Serarius et alii.

Secundo, Clemens Alexandrinus vertit et explicat, *q. d.* Angelos blasphemant. Accedit Eslius qui hæc refert ad indigna figmenta, que Gnostici affingebant angelis, et Epiphanius, *hæresi* 26 : « Quicumque, ait, post nomen illud adhibiti sunt ad regimen mundi, hoc est, angelos Dei ministros, et provinciæ rectores blasphemant. »

Tertio, Adamus per « majestatem » accipit Moysen et Prophetas, in quibus proprie resplendebat majestas Dei, quos Simon et Gnostici mire insectabantur. Favet quod subdit Judas de Michæle alterante cum Satana de corpore Mosis. Unde Thomas Anglicus per « majestatem » accipit tum Angelos, tum Sanctos, tum Deum.

Quarto, *Œcumenius* per *δὲξαι*, id est *glorias*, accipit gloriosa mysteria conscripta in utroque Testamento, puta novo et veteri, quod spernabant, vel violabant et perperam interpretabantur hæretici, teste Epiphanius, *hæresi* 26. Sic enim Paulus novum Testamentum vocat « gloriam, » II *Cor.* III, 7 et 11.

Quinto, proprie Simon et Gnostici blasphemabant majestatem Dei, dum ejus opera calumniabantur, mysteria in Scripturis latentia depravabant, potentiam enervabant : ita Beda et Hugo; ac præsertim gloriosam Dei sapientiam, bonitatem, justitiam, misericordiam, etc., exhibitam nobis per Christum blasphemabant, dum Christum verum natum, passum, mortuum negabant. Ita Cajetanus et Arias per « majestatem » accipiunt Christum, ejusque utramque naturam divinam et humanam, æque ac miracula, doctrinam cœlestem, resurrectionem, ascensionem, missionem Spiritus Sancti, que negabant Simoniani : hæc enim erant *δὲξαι*, id est *gloria*, Dei et Christi. Nam, ut ait Poeta, proprie « majestas » convenit ipsa Deo. « Majestas enim absolutum dominium et nulli obnoxium (quale solus habet Deus), indeque summum decus, amplitudinem et dignitatem significat : Deus ergo est sacra majestas. Unde Ovidius, V *Fastor.* :

Hinc sata majestas, que mundum temperat omnem.

Et mox :

— Consedit medio sublimis Olympo,
Aurea purpureo conspicienda sinu.

Hoc sensu recte distinguimus *majestatem* a *dominatione*, qua præcessit, ut dominatio sit magistratus, majestas sit Dei, cujus attributa et doles gloriosas, augustas et divinas significat Græcum *δὲξαι*. Hæretici enim negabant et blasphemabant Dei providentiam, præsentiam, justitiam, vindictam, etc. Has ergo vocat *δὲξαι*. Estque climax sive gradatio. Hæretici enim primo principum, deinde sensim magis insolentes angelorum, ac tandem Dei jugum nunquam exculunt, juxta illud *Psal.* XXXV, 1 : « Dixit injustus, ut delinquat in semetipso; non est timor Dei ante oculos ejus; » et *Psal.* XLII, 1 : « Dixit insipientis in corde suo : Non est Deus. » Porro Gnosticos blasphemasse Deum discrete agerit Epiphanius, *hæresi* 26. Idipsum significat asserti *blasphemant*. Blasphemia enim proprie est convicium in Deum. Unde Syrus vertit, *a majestate non moventur dum blasphemant, q. d.* Cogitatio majestatis divinæ (quam invadunt et violant, debent eos absterere a bias-

phemia, ut non absterret, quia eam contemnant. Denique nonnulli per *δὲ*; accipiunt dogmata Apostolica: *δὲ* enim inter alia significant dogmata certa, sententias illustres, axiomata. Porro notat Interpres, II Petri II, 10, *δὲ*; interpretatur sectas; ideo enim hæretici spernabant Apostolorum *δὲ*; id est sententias, ut suas *δὲ*; et sectas inducerent. Vide ibi dicta.

9. CUM MICHAEL, etc. — Est argumentum ab exemplo, q. d., ait *Œcumenius*: Michael contendens cum Satana non ausus est eum, licet impudentem et merentem, blasphemare, id est, conviciari; quomodo ergo hæretici audent blasphemare majestatem, non tantum angelorum et Sanctorum, sed et ipsiusmet Dei? Opponit ergo Michaelum modestum Gnosticis impudentibus et blasphemis, idque significat Græcum *βί*, cum ait: *ὁ βί Μυχαῖα*, id est, ait vero Michael. Ita Pagninus et Vatablus.

Nota: Michael Hebraice dicitur quasi *מִיכָאֵל מִן הַשָּׁמַיִם* *mi cael*, id est quis ut Deus? hoc enim ipse humiliter respondit, et opposuit superbo Luciferò, dicens: « In oculum contendam, similis ero Altissimo, » *Isaie* XIX, 13. Addit *Isidorus*, VII *Etymol.*, cap. V, nomine *Michael*, id est quis ut Deus, significari quod nemo propitiationem vel expiationem possit afferre, nisi Deus. Minus recte ergo *Pantaleon*, chartophylax Conensis, in *Enecismo* S. Michaelis, quod extat apud *Surius*, 29 septembris, nomen *Michael* interpretatur, « Dux exercitus Dei; » licet enim id verum sit, tamen hoc non est genuinum Michaelis etymon.

A Michaelè didicit Moses illud demerso Pharaone epinicion, *Exod.* XV, 11: « Quis similis tui in fortibus, Domine? » a quorum verborum initialibus in Hebræo litteris, nonnulli censent *Machabeos* nomen sum accepisse, ut ibidem dixi.

ARCHANGELUS. — Arabicus, princeps angelorum: est enim Michael omnium angelorum summus et princeps, ideoque tutor Ecclesie, ut olim fuit Synagoge, ut ostendi *Daniel* XII, 1. Est hic duplex in personis comparatio. *Prima*, q. d. Si Michael Archangelus non est ausus, quis hominum jure audeat? *Secundo*, si ne diabolus quidem maledicendus est, quo jure magistratus ac principes maledicerent?

CUM DIABOLO. — Diabolus græce idem est quod criminalior: *δαιμόνιος* enim est *criminator*. Intelligit Luciferum: hic enim est princeps demonum, ut Michael angelorum, ideoque ejus antagonista. Hoc est quod Ecclesia canit in officio S. Michaelis: « Collaudamus venerantes omnes cæli milites, sed præcipue primatorem celestis exercitus Michaellem, in virtute contententem *zabulum*. » *Zabulus* enim *Eolice* idem est quod diabolus. *Eoles* enim per *δὲ* dicuntur. Quare minus genuine S. *Cyprianus*, *Adhort. ad Martyr*, nomen *Zabulus* deditit a *Belsebub*, id est Dominus muscæ, puta Deus colubens plagam muscarum: tolle enim nomen *Bel*, manet *sebub*, unde *Zabulus*; nam sic di-

endum fuisse *Zabulus*, non *Zabulus*. Minus etiam aptum videtur quod S. Hieronymus censet, *Zabulus* esse nomen Hebræum, ac significare « deorsum fluentem, » ut ipse ait *ad Titum* II, vel « fluctum noctis, » ut ipse ait *De Nomin. Hebr.*: vel « habitaculum noctis, » ut ipse ait in *Tradition. Hebr.* in *Genes.*, quasi sit idem vel fere idem eum nomine *Zabulon*, id est habitaculum, qui ita dicitur est a matre *Lia*, eo quod per ejus et fratrum generationem habitaturus esset secum deinceps maritus suus *Jacob* patriarcha, *Genes.* XXX, 20. Porro diabolus Hebraice vocatur *Satan*, id est, adversarius; et *Belial*, id est, absque jugo, quia jugum Dei excutere voluit.

DISPUTANS ALTERCARETUR. — Syrus, *litigaret*; alii, *contenderet* *judicio*; Arabicus, *postquam increpavit Satanam et renouit* eum. Hæc disputatio et altercatio Michaelis cum Satana de Mosis corpore, nusquam extat in Scriptura: *Judas* ergo eam accepit vel traditione majorum, vel ex libro qui tum extabat, quem *Origenes*, lib. III *Periarch.*, cap. II, citat, nomenque ei dicit *Ascensio Mosis*. Eundem citat *Clemens Alexandrinus*, VI *Strom.*, ubi ex eo refert *Mosen* visum a *Josue* et *Caleb* in gloria, cum assumeretur inter angelos: « Merito ergo, inquit, *Mosen* qui assumebatur, duplicem vidit *Jesus*, filius *Nave*, et unum quidem cum angelis, alterum autem super montes, qui dignus erat cui in convallibus *justa fierent*. » Vide *Sextum Senensem* verbo *Mosis Ascensio*, ubi docet hunc librum a *Gelasio Pontifice* relatum inter apocryphos; in apocryphis tamen multa possunt esse vera. Sic *Paulus* citat versus *Arali*, *Menandri*, *Callimachi*, *Gentilium* *Poetarum*, *ad Titum* cap. I, non quod omnia eorum dicta probet, sed illa duntaxat que citat. Alii volunt *Judam* hæc accepisse ex libro *Henoch*. Ita S. Hieronymus in epist. *ad Titum*, et *Origenes*, lib. IV *Periarchon*. Ut ut est, ex *Juda* certum est hanc historiam esse certam et canonicam. Sic S. *Paulus* ait nomina magorum qui restiterunt *Mosi*, fuisse *Janus* et *Mambres*, II *Tim.* III, 8, que tamen nusquam *Moses* expressit.

DE MOTSI CORPORE. — Putat *Œcumenius* alterationem hanc Michaelis cum Satana fuisse, eo quod Michael vellet *Mosen* pro meritis honorifice sepeliri, ut eo magis lex ab eo lata commendaretur; *Satan* nollet, obijciens ei crimen homicidii, quod scilicet *Ægyptium* interfecisset, *Exodi* II, 12. Addit *Glycas*, part. II *Annal.*, et *Pantaleon* chartophylax, orat. *De S. Michaelè*, diabolum voluisse sibi vindicare *Mosen* tanquam homicidam. *Secundo*, alii censent hanc alterationem fuisse de rapto corporis *Mosis* in *Paradisum*, ut versetur cum *Eliâ* et *Henoch*, sive eo vivus sit translatus, ut videtur dicere *Philo*, libro *De Vita Mosis*, in fine, et S. Hieronymus in cap. IX *Amos*; sive post mortem resuscitatus eo sit raptus, ut censet R. *Samuel Maroch*, *De Adventu Messie*, cap. XII. Sed hic raptus *Mosis* in *Paradisum* est ficti-

tus; constat enim animam *Mosis* ivisse ad limbum *Patrum*, corpus in terra esse sepultum. *Tertio*, alii passim verius censent voluisse *Satanam* *Mosen* sepeliri loco cognitio et publico, ut Hebræi in idololatriam proni, eum quasi Deum et nomen colerent; *Michaellem* vero ei obestitisse, et curasse ut secreto sepeliretur. Ita S. *Chrysostomus*, homil. 5 in *Matth.*, et S. *Ambrosius*, II *Offic.*, cap. VII, *Thomas Anglicus*, *Hugo*, *Dionysius*, *Cajetanus*, *Gagneus*, *Arias*, *Salmeron*, *Adamus* et alii; unde *Deuter.* XXXIV, 6, dicitur: « Et non cognovit homo sepulcrum ejus usque in presentem diem. » Vide dicta toto eo capite.

Hinc *Epiphanius*, *heresi* 9 et 64, testatur traditionem esse quod *Moses* sepultus fuerit ab angelis, et *Œcumenius* hic asserit *Michaellem* profuisse sepulture *Mosis*. Addit *Philo*, lib. III *De Vita Mosis*, *Mosis* morientis vultum factum esse gloriosum, eumque præcessisse fulgura. *Lampades* et sagittas, mortemque ejus luxisse angelos. Sed hæc poetice ab eo dicta videntur, vel per exaggerationem. Hæc est sententia communis omnium pene interpretum et *Patrum*, a qua proinde vix licet recedere. Accedit, quod vix alia ratio fingi possit, cur jussisset *Deus* *Mosen* ab angelis secreto sepeliri, nisi, ne si publice sepeliretur, adoraretur a *Judeis*. Quod enim aliqui dicunt honoris causa id factum, ut scilicet Hebræi *Mosen* quasi absconditum vel raptum magis revererentur, minus aptum videtur. Nam longe major, imo continuus et perpetuus fuisse honor *Mosis* apud Hebræos, si ejus sepulcrum visere et colere potuissent, sicut sepulcrum S. *Catharinæ* sepultæ ab angelis in monte *Sina*, ab iisdem revelatum, magna fidelium et toto orbe adventantium peregrinatione et devotione colitur.

Dices primo: Hebræi non coluerunt sepulcra *Abrahæ*, *Isac*, *Jacob*, ac præsertim *Joseph*, cujus ossa secum deferbant per desertum; ergo nec coluissent sepulcrum *Mosis*, etiamsi illud cognovissent. Respondeo negando consequentiam. Ratio disparitatis est, prima, quod tot seculorum antiquitas quæ *Abraham*, *Isaac*, *Jacob* et *Joseph* habuerat ut homines, non ut deos, abrogaret eis divinitatem, imo ejus opinionem et umbram detraheret. *Secunda*, quod pariter antiquata erant eorum in suos, eosque paucos beneficia. *Tertia*, quod illi tot prodigiis, gestis et gubernatione populi non fuerint illustres, uti fuit *Moses*. *Quarta*, quod Hebræi ex Scriptura et *Patribus* suis illud Dei sibi altissime impresserant: « Ego sum *Deus Abraham*, *Isaac* et *Jacob*. » Unde sciebant non *Abraham*, sed *Deum Abraham* esse adorandum; *Mosis* vero, utpote paulo ante defuncti, recens erat memoria, æque ac beneficiorum ejus, portentorum, plagarum ac gubernationis, qua totam Hebræorum gentem numerosissimam, per decem plagas toti *Ægypto* immissas, gloriose eduxerat per mare *Rubrum* sicco pede, mensis *Ægyptiis*, in desertum: ibique le-

gem a Deo acceptam eis dederat, manna celesti paverat per 38 annos, columnam ignis et nubis itineris ducentem assignarat, etc.; insuper audierant illud Dei ad *Mosen*: « Constitui te *deum* *Pharaonis*, et *Aaron* frater tuus erit *Propheta* tuus, » *Exodi* VII, 1. Ad hæc peregrinantes per desertum, jamque transiuri i. terram, promissam agebant duce *Numine*. Unde cum *Moses* in *Sina* legem accepturus diutius moraretur, fecerunt sibi vitulum aureum, puta *Apin*, quasi itineris ducentem. Hoc est enim quod ipsi dixerunt *Aaron*: « Surge, fac nobis deos qui nos præcedant; *Mos* enim huic viro, qui nos eduxit de terra *Ægypti*, ignoramus quid acciderit, » et facto vitulo, ei acclamant: « Hi sunt dii tui, *Israël*, qui te eduxerunt de terra *Ægypti*, » *Exodi* XXXII, 1 et 4. *Mose* ergo mortuo, pronum fuisset eis, si corpus illius habuissent, eum ut itineris reliqui ducentem colere et invocare. Fuerat enim ipse totius populi summus legislator, *Pontifex*, *Propheta*, princeps et rex.

Dices secundo: Hebræi non erant tam stolidi ut corpus mortuum *Mosis* adorarent: hoc enim mortalitatis spectaculum omnem divinitatis opinionem illis excussisset, eumque hominem fuisse demonstrasset. Respondeo: *Idololatria* omnino est stolidia: *Idololatrae* enim stolidos homines insignes vita fundos, puta parentes, reges, benefactores eximios in deos retulisse, et divinis coluisse honoribus, docet non tantum *Plinius*, lib. II, cap. VII; *Cicero*, *De Natur. Deorum*; *Justinus*, *Tertullianus*, *Lactantius*, *Arnobius* et alii scribentes *Contra Gentes*, sed et S. *Scriptura* hanc idololatriæ originem disertè assignat *Sapient.* XIV, 13; et constat apud omnes, *Jovem*, *Mercurium*, *Esculapium*, *Venerem*, etc., fuisse homines, qui ob beneficia post mortem a Gentibus in deos sunt relati. Ita *Cretenses* colebant *Jovem* suum regem, ejus tamen sepulcrum et ossa in *Creta* apud se extare iactabant. Unde merito eos irrident *Lactantius*, lib. I *Divinarum Instit.*, cap. XI: « Quomodo igitur, inquit, potest *Deus* alibi esse vivus, alibi mortuus? alibi habere templum, alibi sepulcrum? » Sic *Imperatoris Romani* defuncti per apothecos, qua publice corpora eorum cum pompa comburebantur, aquilæ et rogo quasi animam *Imperatoris* defersent in oculum evolvabat, dii habebantur, uti fuse narrat *Herodianus* initio lib. IV; quin et animas suorum, corpore combusto et incinerato, colebant nomine *Manium*. Unde illud tritum, quod etiamnum passim eorum sepulcris *Rome* impressum legimus: « *Diis* *Manibus*. » Credebant enim animas defunctorum sepulcris et cineribus suis adesse, vel assidere.

Idem de *Mose* facere et credere potuissent *Hebræi*, uti fecerunt postea *Asæ* regi defuncto, II *Paralitip.* XVI, 14. Vis exemplum? In *Ægypto*, æque ac in deserto, *Hebræi* coluerunt vitulum, puta *Apin*, vel *Serapin*, quem fuisse hieroglyphicum *Joseph*; qui per vitulos sive boves macros et pingues prædixerat sterilitatem et fertilitatem *Ægypti* et to-

tius orbis, *Genes.* xii, 4 et 29, censet Ruffinus, lib. XI *Histor.*, cap. xxix, Suidas verbo *Scroptis*, Auctor de *Mirabil. S. Scrip.* apud Augustinum, lib. I, cap. xv, et Auctor *Quaest. novi et vet. Testam.* apud eundem, cap. xv, et alii, quos citavi *Genes.* xii, in fine capituli. Denique Hebraei coluerunt serpentem aeneum, adeoque simulacra inanimata, puta idola aenea et aurea Aegyptiorum, Chaldaeorum, Assyriorum: quid mirum si Mosen post mortem, quasi rediivum et divinitate ob tot merita donatum coluissent? Sane Epiphanius, *haeresi* 33, narrat in Arabia Mosen ob prodigia reputatum esse Deum, adoratumque ejus imaginem. Ambrosias vero in cap. iii *ad Galat.*, ait contempsisse diabolum, ut corpus Mosis revelaretur, aut suscitaretur a Magis, ut hac *res* Hebraeos induceret ad eum adorandum; sed resistisse ei S. Michael.

Plures alias sententias de causa alterationis hujus recenset noster Serarius hic, sed vel falsas, vel improbables, inter quas illustrat est illa Hugonis Etheriani, *De Regressu animarum*, cap. ix, scilicet voluisse diabolum impedire ne anima Mosis pergeret ad locum quietis et beatitudinis, puta ad limbum, et consortium SS. Patrum, inde veniunt per Christum eos liberantem in caelum. Idem sentiunt Cyrillus Alexandrinus et Martyrius in *Synag. de statu morientium*, quem librum e Graeco in Latinum convertit noster Raderus. Verum haec alteratio fuit de corpore Mosis, non de anima. Similis est illa expositio ejusdem auctoris in fide non sani, sed heterodoxi, alterationem hanc fuisse de corpore Mosis, id est, de Moisaice legis et judaismi restitutione. Nam hoc corpus mysticum est, non litterale.

Probabilior est illa ipsius Serarii, contendisse scilicet diabolum ut corpus Mosis inferretur in terram promissionis, nec extra eam in Moab, utpote regione sibi in idolorum cultu addicta, sepeliretur, ne ab eo aliquod damnum acciperet, uti accepisse se a S. Babylae sepulcro in Daphne questus est, sicut habet Vita S. Babylae, et ex ea Baronius, tom. IV. Qua de causa ipse ubique per hereticos Sanctorum reliquias comburere, vel abolere satagit. Porro perperam heretici hanc absconsonem corporis Mosis torquent contra ostensionem et cultum sanctorum reliquiarum. Nec enim Christiani adorant cultu laetiae reliquias, uti Hebraei adorassent corpus Mosis; nec ex reliquiis idololatriae apud Christianos est periculum, uti erat ex corpore Mosis apud Hebraeos. Vide Belarminum, lib. II *De Reliquiis Sacerdotum*, cap. iv; imo vero cultus reliquiarum ex hoc loco evincitur. Si enim S. Michael tantam habuit curam corporis Mosis, ejusque sepulture, majorem utique nos habere debemus.

Kursum hinc collige: Si diabolum ita certat pro corpore Sanctorum in morte, quanto magis certat pro eorum anima? Et vicissim, si Michael et angeli ita defendunt corpora Sanctorum morien-

tium, multo magis defendent eorumdem animas. Sic certantur demones pro anima Theodori et Chrysaorii clamantis: « Inducias usque mane, » ne monachi Iconiensis, uti narrat S. Gregorius, IV *Dialog.*, xxxviii. Plura vide apud Raderum in *Synag.* jam citato. Hinc diabolum multis in morte apparet, ut eos percellat et in desperationem, aliunde peccatum adigat. Unde S. Martinus moriens eo viso: « Quid hic, ait, astas cruenta bestia? nihil in me funestum invenies, » teste Sulpitio in ejus Vita. Hinc rursum de Michael e canit Ecclesia: « Constituit te principem super omnes animas suscipiendas. » S. Michael enim sive per se, sive per angelos sibi subordinatos in morte suscipit animas justorum, easque deferit in caelum, vel immediate, si nil purgandum habeant; vel mediate per Purgatorium, si quid eo expiandum habeant. Vide Serarium et Lorinum hic. Hinc illa Ecclesiae pro mortuis precatio: « Occurrite, angeli Domini, suscipientes animam ejus, et offerentes eam in conspectu Altissimi. » Vide dicta *Daniel.* xii.

Symbolice Beda: Mosis corpus politicum sive mysticum, inquit, est Synagoga sive populus Judaeorum, quem diabolum delinere volebat in captivitate Babylonica; sed obtulit ei Michael, id est, Jesus sacerdos, qui precibus suis apud Deum ejus liberationem impetravit. Quod enim aliqui id litterale esse volunt, quasi S. Judas ceteri visio-nem Zachariae, cap. iii, ubi Satan contra Jesum filium Josede pontificem disceptat, parum est probable: in multis enim illa visio dissentit a verbis S. Judae, uti *idem* ostendi, et patet intuenti.

NON EST AUSUS JUDICIUM INFERRE BLASPHEMIAE. — « Judicium blasphemiae » vocat blasphemiam, id est maledictum justum et meritum, justoque iudicio irrogandum, q. d. Michael non est ausus iudicium irrogandum, licet omnis malitiae auctorem, sibi iniquissime resistentem, iudicare et blasphemare, id est, justum et meritum ei convicium et maledictum ingerere, dicendo: Vade, maledicte Satan; abi, iniquissime, in maledictionem et gehennam. Unde Tigurina vertit, non est ausus illi notam impingere maledicti; vel, ut Vatablus, convicium illi facere; Arabicus, non est ausus ingredi in contradictionem ad eum blasphemiam. Aut « iudicium » vocat condemnationem et punitionem « blasphemiae, » qua Satan blasphemabat Mosen, cum Michael vellet ejus corpus loco recondito sepelire. Denique nonnulli « iudicium blasphemiae » censent esse illud, quod S. Petrus, *epist.* II, cap. ii, vers. 21, vocat *excecrabile* (græce *βλασφημια*) iudicium, de quo ibi plura. Prima expositio uti facilissima, ita planissima est, eamque exigit sequens antithesis: « Hi autem quæcumque quidem ignorant, blasphemant. » Nota *non est ausus*, non quod Michael timeret diabolum, sed quod timeret proferre blasphemiam, id est, convicium et maledictum, uti rem se inducentem.

« Merebatur diabolum maledictum, sed per Archangelum eo blasphemiam exire non debuit, » ait S. Hieronymus *ad Titum* iii.

Respexit Michael, ait Didymus, ad bonam diaboli naturam, alique idcirco maledictis abstinuit, suoque exemplo docuit quid nos facere oporteat, qui sepe odio vel ira inflammati, non tam vilia, quam homines ipsos insectamur et maledicimus. Hinc infert Hugo, exemplo S. Michaelis magistratui et iudici abstinentum esse ab injuriis verbis, curandumque ne cum austeritate, vel impetiose dominetur, sitque ut leo in domo evertens domesticos et subditos, *Ecclesi.* iv, 33, sed cum mansuetudine eos regat et corripiat, ut vitam corrigant. Idem disertè docet S. Hieronymus, lib. II *Contra Rufinum*, servandum esse cultum Christiano certanti cum suis æmulis et obtrectatoribus, qualis S. Hieronymo erat Rufinus. Imo *Ecclesi.* cap. xxi, vers. 30: « Dum maledicit, inquit, impius diabolum, maledicit ipse animam suam, » quia hæc in impietate similis est diabolo; illius ergo impietatem condemnans, suam ipsius condemnat.

SED DIXIT (modeste et graviter): IMPERET TIBI DOMINUS. — græce *ἐπιτάξαι σοι Κύριε*, quod Pagninus vertit, *incepte te Dominus*. Sic et S. Hieronymus in cap. iii *ad Titum* legit: « Incepte tibi Dominus, » scilicet syntaxim Græcam *ἐπιτάξαι σοι*, q. d. Deus tuam insolentiam, malignitatem, nequitiam comprimat, ô Satan, teque cogat ut permittas oculis sepeliri Mosen, ne, si publice sepeliatur, Hebraeis detur occasio idololatriæ, ut velint eum adorare. Deus ergo increpando tibi imperet cum potestate et objurgatione, id est, potenter et cum imperio reprimat et compescat te inique et indigne mihi resistentem.

Alludit ad illud Domini ad Satan: « Incepte Dominus in te Satan, » *Zachar.* cap. iii, 2. Vide ibi dicta. Sic *ἐπιτάξαι* in Evangelis nunc vertitur *inceptare*, nunc *imperare*, quia increpando imperatur; ut quod Interpres vertit *Matth.* cap. viii, 26: « Imperavit ventis, » apud *Lucam*, cap. viii, 24, vertit, *inceptavit*, apud *Marcum*, cap. iv, 39, *comminatus* est. Hebr. enim *קָרָא* *gaar*, id est *inceptare*, per catachresin et metalepsin significat increpando imperare, comprimere, compescere, sedare, ut patet *Nahum* I, 4; *Psal.* ix, 6; *Psal.* cxix, 21; *Psal.* cvi, 9; *Psal.* civ, 7; *Isaia* I, 2, et cap. xxx, 17.

Nota: Poterat S. Michael per se suaque vi compescere insolentiam diaboli, quia eo potentior est et superior, sed maluit ex modestia et reverentia hoc opus et hanc virtutem transferre in Deum, quem uti nomine prefert, ita multo magis corde et opere refert, ab eoque postulare ut diabolum comprimeret. Idem fecit S. Macharius Alexandrinus, ut habet ejus Vita. Porro S. Ambrosius in *Lucæ* viii, censet idem fecisse Christum, cum ventis in mari conflictantibus quietem imperavit, dicens: « Tace et obmutescet; » hoc enim

dixisse diabolo, qui hos ventos et tempestatem in mari concitabat. Idem usurpat Ecclesia dum baptizandos vel enurgematos exorcizat, de quo ritu vide nostrum Delrio in *Magie*. lib. VI, cap. ii, sect. 3, quæst. 13, et Josephum Vicecomitem *De Ritibus Baptismi*, lib. I, cap. xxix et sequent.

10. HI AUTEM QUÆCUMQUE QUIDEM IGNORANT, BLASPHEMIANT. — Est apodosis, sive redditio et applicatio exempli, q. d. Michael cum pro imperio juste posset Satanam, utpote sciens ejus impietatem, qua indignissime contra se de Mosis corpore contendebat, blasphemare, id est maledicere, convicio punire, probro castigare, imo verberare et flagellare, præ modestia tamen noluit; Simoni vero et Gnostici in toleranda audacia et impudentia blasphemant, et maledicent ea quæ ignorant, quæque eorum, utpote carnalium, captum superant, scilicet Deum, Deique attributa, mysteria Christi, res coelestes, sublimes et divinas. Ita Epiphanius, *haeresi* 26: « Blasphemant (Gnostici), ait, non solum Abraham, Mosen, Eliam et omnem Prophetarum chorum, sed etiam Deum qui ipsos elegit, » etc. Ita Ariani, Macedoniani, Sabelliani cum non caperent mysterium S. Trinitatis, illud negarunt et blasphemarunt. Ita hodie Calviniani et Zaingliani, qui non capiunt dei omnipotentiam in mysterio Eucharistiæ, illud negant et blasphemant. Hæretici enim ratio credendi est sensus et ratio naturalis, non fides, non dei verbum omnipotens. Quod vident et intelligunt, credunt; quod non intelligunt, credere nolunt. Quocirca Irenæus, lib. I, cap. xxxv, ait contra hæreticos veterem esse sententiam eorum manifestationem, et S. Hieronymus *ad Ctesiphontem*: « Sententias, inquit, illorum prodidisse, superasse est. » Porro ignorantia hæreticorum cause sunt tres: prima, est superbia; secunda, levitas; tertia, voluptas et concupiscentia. Nam, ut ait Architas: « Impedit consilium voluptas rationi inimica, ac mentis perstringit oculos, nec habet ullum eum virtute commercium. » Quocirca hisce tribus conflatur sphinx, que est enigma ignorantia apud Mythologos. Sphingem enim pingebant quasi monstrum facie virginis, penis avium, pedibus leoninis, quod obscura enigmata proponens ea solvere nescientes occidebat. Audi Alciatum, *emblem.* 187:

Quod monstrum id? Sphinx est. Cur canebat virginis ora,
Et volucrum penas, crura leonis habet?
Hanc faciem assumpsit rerum ignorantia, tanti
Scilicet est triplex causa et origo mali:
Sunt quis ingenium leve, sunt quos blanda voluptas,
Sunt et quos faciunt corda superba rudes.

Remedium deinde assignat, scilicet: « Nosce te ipsum. »

QUÆCUMQUE AUTEM NATURALITER TANQUAM MUTA (Græce *ἄλογα*, id est *irrationalia*, ideoque bruta et muta, id est, vocis articulatae et humane expertia; sic C^o non semel animalia bruta vocat

muta) ANIMALIA NORUNT (puta ventrem et venrem), IN HIS CORRUMPUNTUR, — vilando et foedando sua corpora et mentes turpi gula et obscenis libidinis, instar porcorum et canum, imo turpius quam sues et canes, uti de Gnosticis ostendit Epiphanius, *hæresi* 26. Unde Arabicus: *Operantur*, ait, *naturalia sua* (puta carnalia) *sicut bruta*.

Porro ea « norunt » per sensum, concupiscentiam, experientiam et consuetudinem, hoc est, ea sapienter tangunt, appetunt, concupiscunt, exerceant; unde Gagneus pro *ἐπιγάρτα*, id est *norunt*, suspiciatur legendum *ἐπιγάρτα*, id est *appetunt*, sed obstat fides omnium codicum Græcorum et Latinorum. Melius « norunt » includit « appetunt », uti jam dixi. Clare Oecumenius: « Quæcumque, ait, naturali impetu vel appetitione tanquam irrationalia, vel muta seu bruta animalia norunt, hæc sectantur velut insanientes, feminarumque appetentes equi, vel porci. » Ideoque corruptum corporis animique vires, rationem, sanitatem, integritatem, puritatem, castimoniam, denique vitam et naturam ipsam per crapulam et libidines contra naturam. Vere Seneca, *De Vita beata*, cap. XIV, ait voluptates esse quasi feras, quæ heros suos lanant. Et Architas nullam pestem in mundo capitaliorem esse dicebat, quam corporis voluptatem, teste Cicerone in *Catoe Majoris*. Socrates vero voluptates cavendas esse aiebat, quasi sirenas, quæ hominem incantant, infatuant, enecant, teste Laertio, lib. II. Quocirca Aristoteles monebat intueri voluptates non a fronte, sed a tergo, id est, non venientes, sed abeuntes. Venientes enim fucata specie blandiantur, abeuntes vero aculeum, id est, poenitentiam et dolorem relinquunt. Ita Laertius, lib. V, cap. 1.

11. VÆ ILLIS QUI. — Legit et, id est qui; jam legitur et, id est quia. Exardescit Judas in sua contra Gnosticis inveciva, acriter eos increpando, eosque comparando primo, Caino; secundo, Balaamo; tertio, Core: quia scilicet imitantur invidiam et fratricidium Caini; avaritiam, magiam, impietatem et obscenitatem Balaami; seditionem, rebellionem et schisma Core; ideoque instar illorum acriter puniuntur non tantum in futura, sed etiam in presenti vita. « Via » enim in Scriptura significat vite institutum, modum vivendi, actus et mores, æque ac eventus et exitus. Via ergo Caini, est Dei contemptus, invidia, homicidium, imo parricidium, atheismus, vita vaga, desperatio. Nominat hos tres præ aliis, quia hi tres hære Dei, fidei et sanctitatis hostes, ac fideles seducere et Ecclesiam perdere voluerunt; unde fuerunt Simonis, Gnosticorum et hereticorum typi et prodromi. Cain enim Abelem primam fidei et Ecclesie propaginem occidit; Balaam voluit perdere populum Hebræorum, qui erat veri Dei cultor, ejusque Ecclesia; Core ambiendo sacerdotium rebellavit Mosei, suoque schismate Synagogam secuit et perdidit.

Itaque primo, sicut Cain avarus villosus oves offerebat Deo, meliores sibi reservabat, eaque ratione se suaque commoda Deo præponebat: ita pariter Simoniani, Gnostici cæterique hæretici se suaque lucra Deo anteposunt, imo Dei ecclesias, calices et dona profanant et diripiunt. Huic avaritiæ apte respondet nomen Cain: Cain enim Hebr. idem est quod *acquisitio et possessio*. Eva enim primum filium suum vocavit Cain, dicens: « Possedi hominem per Deum. » *Gen. cap. iv, vers. 1*; *כַּיִן* *hava* enim significat *possidere*; inde *כַּיִן* Cain est *possessio*. Porro apte S. Augustinus, lib. IV *De Baptismo* contra Donatistas, cap. iv, avaritiam, quæ a S. Paulo vocatur *idolorum servitus*, comparat hæresi. Quare perperam Kyrstenus hæreticus hic in versione Arabica scribit, Cain significare vomitum et crapulam, a radice *כַּיִן* *kaa*, id est *vomit*.

Secundo, sicut Cain invidit fratri suo Abeli quod gratior esset Deo, utpote offerens Deo meliores oves, quodque Deus igne cœlestis missum infamando ejus victimas, idipsum testaretur: sic Simoniani et heretici invidabant et invident Orthodoxos, eosque calumniis, maledictis, injuriis, rapinis insectantur. Ita Beda: « Via Cain, inquit, abeunt, qui propter invidiam meliorum, nomen sibi doctorum, quo honorificentur, assumunt. »

Tertio, sicut Cain ex odio et invidia fratrem Abelem occidit: ita heretici ex odio et invidia Orthodoxorum, fidelium animas ad hæresim suam pellicientes occidunt, non raro etiam corpora sibi obstantium mactant. Hæresis enim crudelis est, quia agit ut crudeli Satana. Ita crudeles fuere Ariani, ut patet ex scriptis S. Athanasii, Luciferi Calaritani, et S. Hilarii ad *Constantium Imperatorem*, et ex Victore Ulicensi in *Persecutione Wandalorum*. Unde S. Athanasius, *Apologia De Fuga sua*: « Quis, inquit, Arianorum scelerum non videt, ut siltibundi sint, avidique sanguinis humani, versutisque suis, velut sagenis comprehendant quos neci destinant. Plane hoc ipsorum opera declarant, ostenduntque eorum animis feris effratiores, et Babylonis crudeliores esse. » De Donatistarum crudelitate vide S. Augustinum et Optatum Milevitanum. De Hussitarum in Bohemia sevitia, vide *Æneam Sylvium De Rebus Bohem.*

Quam nostri Calvinistæ cæterique hujus ævi heretici severint in Orthodoxorum templa, oves, urbes, corpora, per Germaniam, Galliam, Hungariam, Angliam, Belgium, Daniam, Sueciam, Norvegiam, etc., omnes novimus, imo oculis spectavimus. Vide *Theatrum hereticæ crudelitatis*, et Stanislaum Resciam *De Evangelicorum Phalarismis*. Didicerunt id a suo parente Luthero, qui in *Preludio Captivitatis Babylonice*, anno Domini 1520, rusticos ad bellandum principibus conecitavit. Sed cum seditio in caput rusticorum recidisset, occisis eorum centum millibus, Lutherus pallium vertit, et palinodiam cecinit, principum

contra rusticos causam tuendo, dixitque: « Ego Martinus Lutherus in bello rusticano omnes rusticos occidi: jussi enim eos trucidari; omnis eorum sanguis in meis humeris est; verum ego unus illud in Deum rejicio. » Ita Aurifaber in *Colloquio Lutheri*, tit. *De Bello*.

Quarto, Cain, si credimus Chaldæo, fuit primus hæresiarcha, adeoque atheus, voluitque Abelem fratrem trahere ad hæresim et atheismum, ideoque eum, quod sibi reluctaretur, occidit. Assertit enim Targum Hierosolymitanum, qui est Chaldæus Paraphrastes, *Gen. iv*, Cain in agro cepisse quæ de Dei providentia et æquitate, disputasse contra judicium extremum, contra mercedem bonorum, et vindictam malorum. « Cum, inquit, egressi essent arbo in agrum, dixit Cain: Non est iudicium, non est iudex, nec merces bona pro justis, nec poena pro impiis; nec Dei misericordia creatus est mundus. » E contrario Abelem hæc asseruisse, Deum defendisse, fratrem reprehendisse, ideoque ab eo cæsum esse. Unde S. Cyprianus, lib. IV, *epist. 6*, Abelem vocat Martyrem: « Imitemur, ait, Abel justum, qui initiavit martyria, dum propter justitiam primum occiditur. » Hinc etiam Cain Deo roganti, ubi esset Abel? proterve, impudenter et mendaciter respondit: « Nescio, num custos fratris mei sum ego? » eoque satis significavit se putare suum scelus latere Deum. Non creditur ergo Deum omnia scire, omnia videre, quia non creditur eum vidisse summ eum Abele jurgium et parricidium. Ita heretici tandem fiunt athei, et omnis hæresis est quasi regia via ad atheismum, uti dixi II *Petri* II. Hac de causa S. Joannes Cain vocat filium diaboli, utique primum et primogenitum, *epist. 1*, cap. III, vers. 12: « Non sicut Cain qui ex maligno erat, » græce *ἐκ τοῦ κακοῦ*, id est *ex illo malo*, qui scilicet antonomastice est, diciturque malus, puta diabolo. Quod ergo S. Polycarpus Marcioni hæresiarchæ roganti: « Agnosces me? » respondit: « Agnosco primogenitum diaboli, » hoc verius respondisset Caino.

Quinto, Cain increpitus a Deo non respuit, sed obduruit; unde notatus ab eo tremore corporis quasi stigmatibus, et probrum orbis, fugiens a facie Dei factus est vagus ac profugus, imo pejor et impietior, si credimus Josephum, I *Antiq.*, cap. III, ubi sic ait de Caino: « Tantum abfuit ut hæc castigatio vitam in melius mutaverit, ut pejor etiam sit factus, omnibus voluptatibus vel eum aliorum injuriis indulgens, et facultates domesticas per vim et rapinas accumulans, acitis undecumque latrociniorum et nequitiæ sociis, magister illis ad facinorosam vitam est effectus. Ad hæc simplicem hæcenus vivendi rationem exogitatis mensuris et ponderibus immutavit, pristinamque sinceritatem et generositatem ignaram talium artium in versutiam depravavit. » Ita Simon Magus increpitus a S. Petro, factus est pejor. Sic et hæretici convicti, imo maledicti a Deo fiunt pejores,

ruuntque in omnes voluptates et scelera; hæresis enim est mater omnium criminum et scelerum. Hinc quasi erronei et vagi provincias oberrant, ut fideles decipiant, depravent et perdant.

Sexto, Cain desperavit de Dei misericordia, dicens: « Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear, » *Genes. iv, 13*. Sic heretici ex conscientia tot tantorumque scelerum ruunt in barathrum desperationis.

ET ERRORE BALAAH MERCEDE EFFUSI SUNT. — Hoc assertit enim Targum Hierosolymitanum, qui est Chaldæus Paraphrastes, *Gen. iv*, Cain in agro cepisse quæ de Dei providentia et æquitate, disputasse contra judicium extremum, contra mercedem bonorum, et vindictam malorum. « Cum, inquit, egressi essent arbo in agrum, dixit Cain: Non est iudicium, non est iudex, nec merces bona pro justis, nec poena pro impiis; nec Dei misericordia creatus est mundus. » E contrario Abelem hæc asseruisse, Deum defendisse, fratrem reprehendisse, ideoque ab eo cæsum esse. Unde S. Cyprianus, lib. IV, *epist. 6*, Abelem vocat Martyrem: « Imitemur, ait, Abel justum, qui initiavit martyria, dum propter justitiam primum occiditur. » Hinc etiam Cain Deo roganti, ubi esset Abel? proterve, impudenter et mendaciter respondit: « Nescio, num custos fratris mei sum ego? » eoque satis significavit se putare suum scelus latere Deum. Non creditur ergo Deum omnia scire, omnia videre, quia non creditur eum vidisse summ eum Abele jurgium et parricidium. Ita heretici tandem fiunt athei, et omnis hæresis est quasi regia via ad atheismum, uti dixi II *Petri* II. Hac de causa S. Joannes Cain vocat filium diaboli, utique primum et primogenitum, *epist. 1*, cap. III, vers. 12: « Non sicut Cain qui ex maligno erat, » græce *ἐκ τοῦ κακοῦ*, id est *ex illo malo*, qui scilicet antonomastice est, diciturque malus, puta diabolo. Quod ergo S. Polycarpus Marcioni hæresiarchæ roganti: « Agnosces me? » respondit: « Agnosco primogenitum diaboli, » hoc verius respondisset Caino.

Rursum, « effusi sunt » significat magnam hereticorum peccandi licentiam, ardorem et impetum, quo totos se effundunt in mercedes et opes, ac per eas, et propter eas in omnes cupiditates et omnia scelera. Arabicus vertit, et in *mercede ejus exaruerunt*, quia post effusionem sequitur ariditas: unde effuso humore per sudorem vel sanguinem, exarescimus et sifimus. *Tæxauerunt* notat mercedes et lucra per scelus parta non locupletare, sed exarescere et evanescere, juxta illud: « Male parta, male dæbuntur. De male quesitis non gaudet tertius hæres. »

Porro, heretici imitantur Balaam: *Primo*, quia instar Balaam pro « amore terrestrium commodorum, veritatem quam ipsi norunt, impugnant, » ait Beda; et Oecumenius: « Gnostici, inquit, lucri cupiditate omnia agunt. »

Secundo, quia pro Spiritu Sancto quem jactant, spiritu erroris et pæne mendacii, puta diabolo, agitantur. Ita Didymus.

Tertio, quia hæresiarchæ crebro sunt magi, vel familiarem habent demoneum, uti habuit Balaam.

Quarto, sicut Balaam voluit maledicere populo vici et Synagoge, sed Deus ejus maledictionem vertit in benedictionem: ita heretici sunt maledicentissimi, et conviciis ac probris continuo non tantum Orthodoxos, sed et se invicem impetunt et proscribunt. Sed Deus hæc eorum probra in ipsorum ignominiam, et Ecclesie gloriam convertit, ostendendo toti mundo eorum impatentiam, maledicentiam, calumnias.

Quinto, Balaam impium dedit consilium Balac regi, ut scilicet puellas speciosas submitteret in castra Hebræorum, quæ eos ad libidinem, indeque ad idololatram pellicerent, ut sic descreto eos Deo, a Balac vinci et occidi possent, ut patet Num. xxxi, 15, ibique docet Theodoretus, Quæst. XLV, et Josephus, lib. IV Ant., vi. Ita heretici impia dant consilia, suadentque Religiosis et Clericis apostasiam, violationem votorum, perfidiam, hæresim; laicis rebellionem, libidinem, gulam, omnemque carnis licentiam. Ita Didymus. Imo Christus ad Angelum, id est Episcopum Pergami, Apocal. ii, 19: «Habeo, ait, adversus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui dicebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere et fornicari: ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum;» de quo ibidem plura. Unde Philastrius, lib. De Hæres., Balaamitas recenset inter hereticos; hæresis enim eorum erat, licere fornicari et vesci idolothytis. Quocirca Balaam appositum ad rem, opus et facinus suum sortitus est nomen: Balaam enim hebraice idem est quod lingens vel vorans populos, aut absorbens populum. Balaam enim invitans Hebræos per puellas ad eum idolothytorum, voluit eos absorbere et perdere.

Denique sicut Balaam in bello Madianitico ab Hebræis gladio cæsus est, ita heretici gladiis principum perimuntur, quia impij sunt in Deum, et quia republicam turbant, concitando rebelliones, seditiones et schismata, uti Balaam per mulieres voluit evertere castra Hebræorum. Nihil enim animos viriles et militares ita effeminat ac libido. Quocirca veteres Gentiles feminas, licet uxores, castris arcebant, teste Tertulliano, lib. De Castitate, cap. xii. Unde castra dicta sunt «quasi casta, quod in eis castraretur libido,» ait Isidorus, lib. IX Etymol., cap. iii. Hanc causam asserit Tacitus, lib. III Histor., «inesse scilicet mulierum comitatu quæ pacem luxu, bellum formidine morerent.» Et Valerius Maximus, lib. II, cap. vii: «Exhausta, ait, erubescenda sentina scortorum e castris Scipionis, Romanus exercitus, qui paulo ante metu mortis turpi se foederis macula asperserat, erecta virtute acrem illam et animosam Numantiam incendiis exustam solo æquavit.» Vide Lipsium, lib. V De Militia Rom., Dialog. 48, ubi narrat Germanos olim mulieres in castris deprehensas naso truncasse et expulisse.

ET IN CONTRADICTIONE (græce τῆ ἀντιθέσεως, id est contradictione) CORE PERIERUNT, — quia heretici

licet nondum extarent tempore Core, tamen in eo et cum eo perierunt, typice et figurate: perditio enim Core, quæ ipse vivus absorptus est a terra, descenditque in infernum, typus erat et figura quod simili modo perderentur heretici ejus assectæ, ac descenderent in tartara. Unde de Antichristo ejusque pseudopropheta dicitur Apocal. xix, 20: «Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure.» Simili phrasi ait Apostolus fideles baptizatos esse, in Mose et mari, et eandem escam cum eo manducasse, typice scilicet et figurate, quia nimirum transitus Mosis per mare Rubrum erat typus baptismi, et manna ejus typus erat nostræ Eucharistiæ, I Corinth. x, 2; et Rom. vi, 3, ait nos conspultos cum Christo per baptismum in mortem, quia scilicet baptismus typus est sepulture et mortis Christi, eumque representat; unde explicans subdit: «Ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vite ambulemus.»

Secundo et planius, «in contradictione,» id est instar contradictionis, g. d. Instar seditionis Core, qui in sua contradictione et seditione perit, perierunt et pereunt heretici. Sic sepe Hebræi J, id est in, sumitur pro J, id est sicut, instar. Ita Vatablus.

Tertio, «perierunt» mystice, quia suas suorumque quos seducunt animas, per heresin perdunt et occidunt, ac reas gehennæ efficiunt.

Porro, recte S. Judas comparat hereticos cum Core: Primo, quia sicut Core superbissimè rebellavit Mosei, prætexens calvas et futiles causas: unde et Core Hebr. significat calvus; sic ipsi rebellant Pontifici et Ecclesie.

Secundo, sicut Core ambivit sacerdotium, sic illi ambiunt Episcopatum et optima beneficia.

Tertio, sicut Core fecit schisma, sic et ipsi. Quarto, Core leviter correptus a Mose arroganter respondit, et momentum sprevit: ita et ipsi obstrepunt monitionibus Pastorum et Episcoporum.

Quinto, sicut Core virus ad inferna descendit, sic et ipse. Ita Beda, Oecumenius et alii: vide dicta Numer. xvi.

Denique S. Judas hereticos comparat cum Core et Cain, quia in spiritu prævidetur fore hereticos Caianos, qui utramque defendent et colerent. Audi S. Augustinum, hæresi 48: «Caiani, inquit, propterea sic appellati, quoniam Cain honorant, dicentes eum fortissimè esse virtutis; simul et Judam traditorem divinum aliquid putant esse, et scelus ejus beneficium deputant, asserentes eum præscisse quantum generi esset humano Christi passio profutura, et occidendum propterea Judeis tradidisse: illos etiam qui schisma facientes in primo populo Dei, terra dehiscente perierunt, Core, Dathan et Abiron, et Sodomitas colere perhibentur. Blasphemant legem, et Deum Legis autorem, carnisque resurrectionem negant.»

Moraliter, nota hæc quam severe puniat Deus

murmur et rebellionem in Superiores Dei que ministris: ob eam enim Core, Dathan et Abiron vivi absorpti sunt a terra et gehenna; et, ut ait S. Ambrosius, lib. III, epistola 25, ad Eccles. Verellenem: «Immugiens terra in medio plebis scienditur, aperitur in profundum sinus, abripuntur noxii, et ita ab omnibus mundi hujus ablegantur elementis, ut nec aerem haustu, nec celum visu, nec mare tactu, nec terram contaminant sepulcro.» Sic Maria, soror Mosis, contra Mosem murmurans, percussa est lepra, Numer. xii. Sic magi Pharaonis Mosei resistentes ulceribus puniti sunt, Exod. ix, 9. Sic Absalon persequens Davidem regem, ex arbore pendulus inter celum et terram, quasi alterutrum tangere indignus, tribus lanceis confossus est, II Reg. xviii, 14. Sic Paulus Elymam sibi resistentem cæcitate maletavit, Actorum xiii, 11.

Symbolice Cain, Balaam et Core representant triplicem concupiscentiam, a qua omne malum: scilicet Cain avarus concupiscentiam oculorum, Balaam gulosus et luxuriosus concupiscentiam carnis, Core ambitiosus superbiam vitæ: de quibus S. Joannes epist. I, cap. ii, vers. 16: «Omne, ait, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ.»

Cain ergo representat avaros, Balaam gulosos et luxuriosos, Core superbos. Hæc tribus S. Judas væ, id est æternam maledictionem et gehennam intendat; æque ac Amos, cap. vi, vers. 1: «Væ, inquit, qui opulenti (ecce avari) estis in Sion, etc., ingredientiens pompaticè (ecce superbi) domum Israel, etc.; qui separati estis in diem malum, qui dormitis in lectis eburneis, et lascivitis in stratis vestris; qui comeditis agnum de grege, et vitulos de medio armenti; qui canitis ad vocem psallerii, bibentes vinum in phialis, et optimo unguento delibuti (ecce gulosi et luxuriosi), et nihil patiebantur super contritione Joseph.»

12. HI SUNT IN EPULIS SUI MACULÆ. — Græce ἐν ἐπιπέτοις, id est, «in charitatibus, in dilectionibus vestris maculati,» uti legit S. Augustinus, De Fide et Oper. cap. xxy, hoc est in conviviis. Primitus enim Christiani in symbolum charitatis post Eucharistiam celebrabant convivia communia, tam pauperibus quam divitibus, sed frugalitè et pia, ideoque ea vocabant Agapes, id est charitates, uti ostendi I Corinth. xi, 20. Sic Gentiles sua habebant convivia, que vocabant ἐπίκαια et ἐπίκαια, quasi amoris et amicitiae symbola. Jam sensus est quem dat Syrus, isti sunt qui in deliciis suis commaculant, tum corpus crapula, tum mentem ebrietate, gula, libidine; tum convivas prava doctrina et hæresi, æque ac detractioe, maledicentia, atque impudicis verbis et aspectibus; habent enim «oculos plenos adulterii et incessabilis delicti,» ut ait S. Petrus epist. II, cap. ii, vers. 14. Vide ibi dicta. Arabicus vertit, isti sunt provocantes super

vos reatus, quia scilicet vos hæresi, gula et libidine commaculant, ideoque ira et vindicta divina reos et obnoxios faciunt. In hisce ergo verum est illud Tertulliani, De Jejun. contra Psychicos, cap. xvii: «Apud te Agape in cacabis faveat, fides in culinæ calet, spes in ferulis jacet. Sed major his est agape, quia per hanc adolescentes tui cum sororibus dormiunt: appendices scilicet gulae lascivia atque luxuria sunt.» Gnostici enim saturi uxores suas aliis concedendo, dicebant: «Surge, et fac agapem cum fratre,» ait Epiphanius, hæresi 26. Minus recte Cajetanus ita dispungit, trajicit et exponit: Hi convivantes in dilectionibus vestris, id est in beneficiis a vobis susceptis, convivia agitates sunt macule, quia maculati alios suis vitis commaculant.

Pro macule græce est ἀσπίδα, quod Hesychius in Lexico, Plinius, lib. III in Proemio, Oecumenius et alii vertunt scopuli, sive confragosa in mari saxa, ad quæ allisæ naves dissiliunt et vectores mergunt. Similes scopuli sunt heretici et impij convivæ, qui alios secum epulantes in perniciem et ruinam trahunt (1). Aptius tamen Noter vertit macule; hæ enim epulis congrunt magis quam saxa, illasque significat Græcum ἀσπίδα, apud S. Petrum epist. II, cap. ii, vers. 13, itaque hic pariter vertit Tigurina, Clarius, Erasmus, Arias et Pagninus.

Eleganter Thomas Anglicus: Dicuntur, ait, «macule,» quoad impudicitiam; «convivantes,» quoad crapulam; «sine timore,» quoad ineptam lætitiã; «pascentes semetipsos,» non pauperes, quoad mensam.

CONVIVANTES SINE TIMORE, — quia sine Dei hominumque reverentia, intrepide et impudenter se carne infarciunt et vino ingurgitant, gestibus lasciviant, ac verbis virus peccatoris sui evomunt; quare gurgites sunt, helluones, nati veneri et ventri. Notat S. Dionysius accubentem mensæ præ cæteris opus habere timore Dei, eumque in se excitare debere, eo quod in mensa multæ gula, detractioem, superbiam, impudicitiam, etc., ingerantur occasione, quæ sine timore Dei superari nequeunt. Quare S. Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus alicque Sancti convivia, licet invitati, adire noluerunt, domi vero suæ convivias sacra lectione condiebant. Qui ergo convivia adeunt, timore Dei se præmuniunt, cogitantque illud Sapientis, Proverb. xxiii, 4: «Quando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende quæ apposta sunt ante faciem tuam; et statue cultum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam, ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendaciæ.» Vide S. Chrysostomum, homil. 32 in Matth.; Clementem Alexandrinum, lib. II Pædag., cap. 1, et ii;

(1) Simili modo Florus, lib. IV, ix, 1: «Quum scopulus, et nodus, et mora publica securitatis superveest Antonius.»

S. Paulinum, *epist.* 31; S. Ambrosium apud S. Augustinum, *lib. VI Confess.*, cap. 11; S. Hieronymum, *epist.* 22; S. Gregorium, *lib. I, epist.* 71, qui omnes egregie docent qualia et quam sobria debeant esse Christianorum convivia.

Unum Tertullianum prætere nequeo, qui totum Christiani convivii ritum ita describit: «Cæna nostra de nomine rationem sui ostendit; vocatur enim agape, id quod dilectio penes Græcos est. Quantiscumque sumptibus constet lucrum est, pietatis nomine facere sumptum; si quidem inopes quoque refrigerio isto juvamus. Nihil vilitatis, nihil immodestie admittit: non prius discumbitur, quam oratio ad Deum prægustetur; editur quantum esurientes capiunt; bibitur quantum pudicis est utile; ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse; ita fabulantur, ut qui sciunt Dominum audire; æque oratio convivium dirimit.» Et paulo post: «Convivium etiam solemne majores instituerunt, idque Charistia appellaverunt, cui præter cognatos et affines nemo interponebatur; ut si qua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensæ, et inter hilaritatem animorum favoribus concordie adhibitis tolleretur.»

Porro, *et sine timore* nonnulli referunt ad id quod sequitur, «semetipsos pascentes (1).» Verum Romana aptius referunt ad *et convivantes*, quod præcessit; sed eodem res redit. Pro *convivantes* græce est *συναβιβασειν*, quod aliqui ad libidinem et turpem concubitum referunt, ut dixi *II Petri* II, vers. 13. Unde Arabicus vertit: *Qui currunt per dolum et impudicitiam in desideris suis.*

SEMETIPROS PASCENTES. — *g. d.* Pastorum est pascere oves, non seipsos. At hi pseudopastores pascent se, non oves, imo oves deglubunt, ut iis eorumque bonis se pascent. Boni Pastoris est pascere etiam corporaliter pauperes. At hi elemosynas quas a fidelibus corrogant pro pauperibus, sibi arrogat. Alludit ad *Ezech.* XXXIV, 2. Vide ibi dicta.

Secundo, *Œcumenius* Græcum *συναβιβασειν*, id est *pascentes*, exponit *regentes*: olim enim reges vocabantur et erant Pastores populorum. Unde Agamemnon ab Homero vocatur *συναβιβαστων*. Quæ enim diligentia, cura et humanitate Pastor pascit regitque oves, eadem Rex pascere et regere debet populum. Unde Arabicus vertit, *gubernant seipsos sine virtute*; Pagninus et Vatablus, *suapte ducta arbitrioque viventes*; alii, *semetipsos creant Pastores et Episcopos*, non vocati a Deo, nec electi ab Ecclesia.

NUBES. — Ita vocat hæreticos eo tumorem et fastum, quod instar nubium se extollunt, suamque doctrinam e nubibus et cælo venire jactant. Hinc ex adverso de Apostolis ait *Isaias*, cap. LX, 8: «Qui sunt isti qui ut nubes volant?»

(1) Quo posito, *convivantes* idem est ac *in vestris agris*.

NUBES SINE AQUA. — puta nubes steriles, infœcundæ, quæ videntur aquam ad hominum refrigerium et terræ fecunditatem promittere, sed eam non præstant. Ita Gnostici nomen inane scientiæ et doctrine præferbant, sed eam non præstant, ait Didymus, juxta illud *Prov.* XXIII, 41: «Nubes et ventus, et pluviam non sequentes, viri gloriosus et promissa non complens.» Hujus loco S. Petrus *epistola* I, cap. II, 17, eos vocat fontes sine aqua, et nebulas turbidibus exagitatas. Tropologicæ nubes sine aqua sunt concionatores pomposi et verbosi, qui aures scalpunt, sed cor non feriunt.

Secundo, *Œcumenius*: Sicut nubes, inquit, sine aqua, agitata ventis, ea loca quibus incumbit non refrigerat aqua, sed caligine obducit et offuscatur: ita hæretici animas salutari sermone non irrigant, recreant et fecundant, sed detestabilibus documentis obtenebrant.

Tertio, Beda: Sicut nubes steriles, ait, a ventis circumferuntur, ita hæretici ventis, id est, flatibus et suggestionibus demonum in diversos vitorum replantur errores. Rursum, sicut nubes a vento instar fumi dispellitur et evanescit, ita et hæretici suo vanitatis spiritu dissipantur et evanescent. Ita S. Athanasius de Juliano Apostata jam regnante et in fideles grassari incipiente: «Secedamus, ait, panulum, o amici; est enim nubecula quæ cito præterit et evanescit,» teste Socrate, *lib. II*, cap. XII. Verus fuit vates; sequenti enim anno occisus fuit Julianus. Vide *Joh. cap. VII*, vers. 9: «Sicut, ait, consumitur nubes et pertransit, sic qui descenderit ad inferos, non ascendet.» Alludit ad Simonem Magum, qui instar nubis vento agitata volavit per ærem raptatus a demone, sed precibus S. Petri prostratus curra confregit.

Nota *et circumferuntur*; hæretici enim ab una heresi in aliam et aliam dilabuntur, atque in dies nova eudunt dogmata, juxta illud: «Impii ambulantes in circuitu» dogmatum et errorum. Unde S. Hilarius ad Constantium Imperatorem, ait Arianos plurimas habere fides, ne ulla esset, imo annuus et mensuras, adeoque tot habere fides, quot voluntates. Vere noster Frusinus:

Car nunc tot fides habent una fides?

Proteri ergo et chamæleontes sunt hæretici, qui instar Euripi fluctuant semper, et nusquam stabiles consistunt. Vide Irenæum, *lib. I*, cap. V; Tertullianum, *lib. De Præscript.*, cap. XLII, et Vincentium Lirinensem, *Contra profanas hæresium novitates.*

ARBORES AUTUMNALES. — *διδρα φθισκουρα*, quo primo verti potest, *arbores autumno marcescentes* scilicet perdentes fructus, sequæ in radicem et terram contrahentes. Simili enim modo hæretici sunt homines maridi, nullum doctrine veræ operumque bonorum fructum ferentes; sed terrenis affixi cælestia non capiunt, nec cupiunt,

imo desperant. Ita Adamus, Vatablus et alii. Porro Columella, *lib. III*, cap. X, ostendit analogice recte hominem comparari arbori et plantæ, ac utriusque partes et membra inter se confert. Est enim homo quasi arbor inversa, habens radicem, puta caput, sursum; ramos, puta pedes, deorsum: cuius contrarium facit arbor.

Secundo, *διδρα φθισκουρα* verti potest, *arbores finientis ultimique autumnii*, ac hiemali squalori proxime; ita dicte *παρὰ τὸ φθισκουρα τὸν ὀπίσθον*, id est, a finiente autumnio. Tunc enim arbores comam suam, puta omnia folia, deperdunt, arecunt et canescunt. Ita hæretici nulla veræ sapientiæ vel eloquentiæ folia et speciem præferunt, sed uti fructu steriles, sic foliis et specie sunt aridi et squalidi. Ita Salmeron et Gagneus.

Tertio, *φθισκουρα* vocantur arbores frugiperdæ, *παρὰ τὸ φθισκουρα τὰς ἀβρίων ὀπίσθον*, id est, eo quod suos fructus corrumpant, et nil nisi corruptum et marcidum producant. Unde Arabicus vertit, *arbores corruptorum fructuum*. Nonnullæ enim arbores, præsertim novellæ recensente plantatæ, solent extremo autumnio præter temporis rationem florere, idque agricolis indicat eas quasi egoesto omni humore et vigore, mox per hiemem emortituras. Aliæ poma in autumnio proferre incipiunt; verum ob supervenientem hiemem ea ad maturitatem non perducunt, sed acerba relinquunt. Tales sunt hæretici, qui non tantum sunt mortui, sed et mortiferi, quia non tantum sua, sed et aliorum bona opera et pietatis fructus extirpant, imo pestifero hæresis veneno inficiunt et intoxicant. Ita Beda, Salmeron, Catharinus et alii.

Tropologicæ Hugo: Arbores autumnales, ait, sunt accedi et pigri, qui sero, tarde et pigre Deo servire incipiunt, ideoque nil ad maturitatem perducunt; sed superveniente hieme, id est tentatione et adversitate, eorum studium et opus emortit. Ex adverso justus fervens et strenuus est «tanquam lignum plantatum secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, et folium ejus non defluet, et omnia quæcumque faciet prosperabuntur,» *Psal.* I, 3. Rursum: «Justus sicut palma florebit, et sicut cedrus Libani multiplicabitur,» *Psal.* XCII, vers. 13; et: «Ego sicut oliva fructifera in domo Dei,» *Psal.* LI, 10. Vide *Ezech.* cap. XXIV, vers. 17 et sequenti sapientia Dei et Sanctorum, practica scilicet, comparat se semper viventi cupresso, palmæ, olive, cinnamomo, balsamo, myrrhæ; ac denique vers. 23: «Ego, ait, quasi vitis fructificavi suavitatem odoris; et flores mei fructus honoris et honestatis.» Sic Joseph vocatur filius accrescens et frugifer, *Gen.* XLIX, 22.

INFRACTUOSA. — quia fructum vel perdidit, vel perdidit, uti jam dixi. Apie S. Epiphanius, *hæresi* 31, et Irenæus, *lib. I*, cap. XXXIII, Gnosticos et hæreticos comparant fungis, qui ex arboribus producant, quasi eorum excrementa, unaque nocte arjuntur, et mox emoriuntur. Sic enim

hæretici ex nobis proderunt, repente arjuntur, occiduntque citissime, ait S. Augustinus in *Psal.* LVII.

BIS MORTUÆ. — Primo, quia non tantum fructus, sed et folia amiserunt, uti jam dixi. Simili enim modo hæretici non tantum fructu et sapore, sed et specie ac decore pietatis et honorum operum destituuntur. Ita *Œcumenius*.

Secundo, «bis,» id est omnino et penitus, «mortuæ.» Sic dicimus, *bis terque*, id est omnino, *beati*.

Sic Apostolus ait Presbyteros qui bene præsent, duplici, id est multiplici, honore esse dignos, *I Timoth.* V, vers. 17, ubi plura hujus phrasos exempla citavi.

Tertio, nonnulli per *bis mortuas* accipiunt bis plantatas, et bis eradicatas, per easque significari relapsos in hæresim. Alii aiunt primo mortuos fuisse, cum ante baptismum in gentilismo viverent, secundo vero mortuos, cum post baptismum in hæresim lapsi sunt. Alii bis mortuos censent, quia tam corpore, quod omni libidine contaminant, quam animo mortui sunt. Ita *Œcumenius*.

Anagogice, primo, moritur anima per peccatum, quo gratia quæ est vita anime, deperit; secundo, moritur cum truditur in gehennam: hæc enim est mors secunda, *Apoc.* XX, 14.

Quarto et genuine, arbores «bis mortuæ,» id est, eradicatæ, uti expliando subdit S. Judas, sicut paulo ante autumnales explicuit per infructuosas. Arbor enim primo in se moritur, dum arecit, sed vivit adhuc in radice, ex qua in vere rursus pullulat et reviviscit; secundo vero moritur in radice, dum illa eradicatur, et tunc plene planeque moritur, ut nulla ei vite spes supersit. Ita Arias. Simili modo moritur anima hæretici, primo per peccatum mortale: per hoc enim amittit charitatem et gratiam, quæ est vita anime. Deinde secundo moritur per hæresim: per hanc enim amittit fidem quasi radicem, quæ est initium vite spiritalis: hæresis enim nunquam est primum hominis peccatum, sed ad eam prævisi aliis peccatis quasi gradibus sensim descendit.

ERADICATÆ. — *Œcumenius* et alii jam dicti censent plus hoc esse quam *et bis mortuæ*; mortuæ enim reviviscere et repullulare possunt, si radix in terra sana consistat; at eradicatæ nullam vitam spem habent, sed verius est *et eradicatæ* explicare *et bis mortuæ*, uti jam dixi. Porro hæretici per schisma et hæresin eradicati sunt a Fide, Ecclesia, Deo et Christo, quasi excommunicati. Tæ ergo eradicatæ Gnosticorum desperatam salutem significat. Nam ut ait *Œcumenius*, «a Paradiso, id est Domini Ecclesia, eradicantur, et foras projecti ad ignem æternum colliguntur. Qualium enim statum habere aut radicem potest, qui ob voluptatis colluviem ab omnibus proficitur?»

13. FLUCTUS FEMI MARIS. — «Feri,» id est «fe-

roces, » ut legit S. Martinus I, Papa *epist. 1*; Syrus, *fluctus vehementis maris*; Arabicus, *fluctus maris commoti*. Sic Ovidius vocat *truces fluctus*; et Virgilius, lib. VII *Æneid.*, vocat *latrantes undas*, qui sonant et fremunt instar canum latrantium; unde et pars maris Zelandici a tali latratu vocatur; Den *genb.* id est *cavis*. Physice notat S. Chrysostomus in *Matth.* cap. XIV, Deum creasse mare, non tranquillum, sed fluctuans et æstuans, ut in eo compescendo et moderando suam potentiam et providentiam ostenderet. Talis est et vita nostra, quam tentationibus et tribulationibus ita librat Deus, ut nec nimis obruamur, nec eis omnino carentes torpescamus. Comparavit S. Judas Gnosticos, primo, nubibus sine aqua; secundo, arboribus autumnalibus; tertio hic, fluctibus marinis feris et savis. Idque primo, quia instar fluctuum inquieti, tenebrosi, amari et tumidi sunt, ac per superbiam attolluntur, ut cœlum sua maledicentia et blasphemia attingant. Ita Beda, juxta illud *Isaia LVII*, vers. 20: « Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest. »

Secundo, quia, ut fluctus feri navim, ita ipsi turbulenti, seditiosi et tumultuosi Ecclesiam concutiunt et exigant.

Tertio, quia sicut fluctus, licet tumentes et alsimi, litus et saxa verberantes, ab iis repulsi dissiliunt, abeuntque in spumas et evanescent; sic et impetus, fastus ac furores hereticorum verberantes Ecclesiam, in seipsos dissiliunt et evanescent. Ita Beda, juxta illud: « Homo bulla, » que non est aliud quam spuma inflata.

Quarto, sicut fluctus in fluctum, ita heresis una in aliam arietat, itaque sese invicem conficiunt et jugulant.

DESPUMANTES. — Alii legunt « dispumantes; » proprie enim despumare est spumam auferre; despumare vero est spumam quasi faciem ejicere et expumare; sed sæpe despumantes sumitur pro dispumantes, uti apud Persium, *satyra 3*:

Stertimus in domitum quod despumare Falernum
Sufficiat, quinta dum linea tangitur hora.

Unde Martinus I Papa legit, *spumantes proprias confusiones*; Syrus, qui in manu spumationis suae indicant ignominiam suam; Arabicus, *sicut fluctus feri maris commoti ebulliunt in confusionibus*, vel *delictis suis*. Jam per « confusiones, » sive ut Vatavius, *dedecora*, intelligit, primo, verba pudenda, heretica, blasphemata, superba, contumeliosa, impudica. Secundo, pudenda opera, puta sacrilegia, expilationes templorum, seditiones, bella, caedes, rapinas. Tertio, et aptissime, in confusiones notat pudendas Gnosticorum crapulas et libidines portentosas, adeo ut et suum semen Deo offerrent, et Eucharistiam miscerent ac comederent, uti ait Epiphanius, *haeres. 26*: hæ enim sunt effectus et pœnæ superbiae, *Rom. 1, 24, q. d.* Superbiunt et attolluntur instar fluctuum; sed hæc superbia detumescit, abique in spumam pu-

dende libidinis. Ita Didymus et Thomas Anglicus. Venus enim a Græcis vocatur *Ἀρροδίτις*; a spuma, quod e maris spuma orta creditur; ait Plato in *Cratyllo*; vel, ut Aristoteles, *II De Gener. anim.*, cap. II, quod seminis natura sit *ἀρροδίτις*, id est *spumosa*; vel, ut Euripides in *Heccuba*, quod sit *ἀρροδίτις* *βία*, id est, *stultitia dei*. Sic S. Hieronymus ad Oceanum: « Venter, ait, mero æstuans cito despumat in libidines. »

SIDERA ERRANTIA, — puta planetae; sic enim habent Græca, *ἀστέρες πλανῆται*, id est *stellæ erraticæ*. Planetae enim ut Mars, Venus, Luna, Mercurius in cœlo cursu vario vagoque oberrant. Sic et heretici a vera fide in errores alios et alios aberrant, aliosque in errorem ducunt. Tò ergo *errantia* notat eorum non tantum errores, sed et errorum inconstantiam et mutabilitatem. Ita Cœcumenius, Beda et alii. Oberrant ergo sicut planetae, qui semper tramitem mutant, ut nunquam eodem loco oriuntur et occidunt, sed alio semper et alio, atque nunc tardius, nunc celerius rotentur; modo enim ad infima zone brumalis descendunt, modo ad alta zonæ solstitialis ascendunt, modo mediam zonæ æquinoctialis lineam repetunt, ait Beda. Sed hoc discrimine, quod planetae in errore motuque suo sint regulares et constantes. Unde Plineus, lib. II, cap. VI: « Septem sidera, ait, ab inæcessu vocamus errantia, cum errent nulla minus illis. » At heretici fa errando sunt irregulares prorsus et vagi: novos enim quotannis errores confingunt; quare in novandi constantia sunt inconstantissimi.

Secundo, « sidera errantia » Cajetanus non male interpretatur, non planetas coelestes (hi enim constantes habent motus), sed meteora et exhalationes igneas, quas Aristoteles, I *Meteorol.*, vocat *stellas discurrentes in aere*. Græcum enim *πλανῆται* idem est quod *πλανῆς*, id est, vagus, error, stella erraticæ sive in cœlo, sive in aere. Unde Plato, lib. II *De Republ.*, mercatores vocat *πλανῆται ἐπὶ τῶν πόλεω*, id est *planetos urbium*, quia urbes mercium causa pervagantur et oberrant. Et in militia hac illac temere abeuntis milites *πλανῆται* vocantur, quos Heraclius Imperator multabat poena *καταστάξιν*, qua scilicet puniebantur ii qui locum in acie deseruissent. Denique hospites, quia multas regiones pererrant, vocantur *πλανῆται*. Tales prorsus sunt heretici. Vide Bellarmianum in *orat.* tomo ultimo præfixa, ubi apposite Lutherum comparat stellæ cadenti et cœlo in terram, imo in tartara, *Apoc. VIII, 10*. Lapsus est enim et statu Religioso, qui est imitatio et inchoatio vitæ coelestis, in terrestres cupiditates et sordes, ac infernales errores et blasphemias. Quocirca Syrus verit, *stellæ seluctricis*; Arabicus, *stellæ caliginosa*, vel malefica, quales sunt exhalationes, quæ accense instar stellarum et cœlo cadere videntur. Item ignes fatui vel errantes, qui viatores in avia flumina vel præcipitia deducunt. Simillimi sunt heretici. Longam de his er-

rantibus stellis disputationem habet Isidorus Pelsiota, lib. IV, *epist. 38*. Perstringit rursus S. Judas Simonem Magum, qui volando per aera quasi sidus errans in cœlo oberravit.

Videntur quoque prævidisse pseudopropheta, qui paulo post sub Adriano Imperatore, Judæos seduxit, et ad rebellandum Romanis concitavit, ideoque se *Barchochebas*, id est filium stellæ (כוכב *cochab* enim Hebraice est *stella*), nuncupavit, de quo Eusebius, lib. IV *Hist.*, cap. VI: « Erat, ait, tunc temporis Judæorum dux Barchochebas nomine, quod stellam significat, vir alias ad cedes et latrocinia paratus. Propter nominis autem significationem portentose mentiebatur, quod Judæis tanquam servitute pressis velut e cœlo lux quadam descendisset, et afflictis illuxisset. » Et cap. VII, ait Basilidem heresiarcham Prophetas sibi finxisse Barabam et Bareoph, ad stupefaciendum auditores. Rursus perstringit triginta Eones, quos Valentinus confinxit, quasi triginta sidera in cœlo oberrantia; unde eosdem per ternos cœlos instar siderum distribuēbat, ut videre est in eorum schemate, quod exhibet Pamelius in *Tertulliano*, initio libri *Contra Valentinum*.

QUIBUS PROCELLA TENEBRARUM SERVATA EST IN ÆTERNUM. — Pro procella græce est *ὕψος*, quod Interpres, II *Petri II, 17*, vertit *caligo*, et ita legit Martinus I Papa, *epist. 1*, et Arabicus verit, *perfectio tenebrarum*; caligo enim apposite quasi poena adaptatur stellis errantibus; recte tamen quoque iis adaptatur procella: nubes enim quæ quasi caligo velut stellæ, sunt procellæ. Jam in inferno proprie est caligo et procella tenebrarum. Significat ergo S. Judas utramque paratam esse hereticis, idque congrue, ut per que peccaverunt, per ea puniantur, *Sapient. XI, 17*: scilicet per tenebras, quia tenebras errorum in Ecclesia induxerunt; per procellam, quia Ecclesiam schismate et seditione exagitarunt. « Recte, ait Beda, in tenebras tormentorum mittuntur eternas, qui in Ecclesia Dei sub nomine lucis tenebras inducebant errorum. Merito procella percellentur suppliciorum, qui in similitudinem temporum marinarum pacem Ecclesie turbabant. » Tenebræ representant poenam damni, puta carentiam visionis Dei, procella poenam sensus, in æternam poenæ utriusque eternitatem.

Tropologicæ, hæc omnia quæ S. Judas intorquet in hereticos, intorquet in quoslibet seditiosos, superbos, avaros, gulosos, luxuriosos, etc., tum quia tales revera erant, et etiamnum sunt heretici; tum quia superbus, avarus, luxuriosus, etc., suam habet hæresim, id est, pravam electionem Deo repugnantem, ac practice est hereticus. Nam v. g. luxuriosus practice dicit: Bonum est mihi fornicari: mihi est fornicandum. Quod si idipsum speculative diceret, revera proprie haberet errorem in fide, esseque proprie hereticus: hereticus enim est, qui dicit fornicationem esse licitam, esse bonam et amplectendam. Superbus

ergo, avarus, luxuriosus et quilibet peccator, primo, est quasi nubes sine aqua, quia externam habet sapientiam et honestatis speciem, quasi nubem, sed interiori virtute vacuum, inaniem et sterilem.

Secundo, idem est arbor autumnalis, id est, infrugifera, mortua et mox eradicanda ac mittenda in gehenam, juxta illud Christi: « Omnis arbor que non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur, » *Matth. VII, 19*.

Tertio, idem similis est fluctui maris, quia mille cupiditatum æstibus agitur, quibus in suas confusiones et pudenda verita et scelera despumat, juxta illud *Isaia LVII, 20*: « Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest, et redundant fluctus ejus in conculationem et lutum. »

Quarto, idem est stella errans, quia a cœlo, Deo, recto, virtute, felicitate aberat, tenditque in tartara. Ex adverso de justo ait Sapiens, *Eccli. XXVII, 42*: « Sanctus in sapientia sua manet sicut sol, nam stultus sicut luna mutatur. » Quocirca eidem procella tenebrarum servata est in æternum.

14. PROPHETAVIT AUTEM ET DE HIS SEPTIMUM AD ADAM HENOCH. — Probat quod impiis hereticis procella tenebrarum servata sit in æternum, ex testimonio Henoch, qui septimus fuit ab Adam. Adam enim genuit Seth, hic Enos, hic Cainan, hic Malaleel, hic Zared, hic Henoch. Prophetia hæc antiquissima est, utpote edita ante diluivium: Henoch enim fuit abavus Noe: genuit enim Mathusalem, hic Lamech, hic Noe, *Genes. v*. Vide ibi dicta.

Porro Henoch fuit Propheta, et ea que citat hi Judas, prophetavit viva voce, que vel traditione majorum accepit Judas, vel ex libro sive ab Henoch, sive a Noe, sive a quo alio qui prophetas Henoch collegit, conscripso. Unde Tertullianus, *De Habitu mulier.*, cap. III, censet librum hunc a diluivio servatum in arca, aut Noe afflatu Spiritus Sancti memoriter redintegratum. Consentunt S. Hieronymus, lib. *De Script. Eccles.*, in *Henoch*, Didymus et Beda hic, S. Athanasius in *Synopsi*, et Clemens, lib. VI *Stromat.* Quare verissime est librum hunc olim existisse purum et sincerum, sed postea vel deperisse, uti perit liber Addo Vientis, multique alii qui citantur in libris Regum; vel ab hereticis esse corruptum et depravatam, uti et passim alia veterum prophetia. Nam liber Henoch qui citatur a Tertulliano, Irenæo et aliis jam citatis, scætet erroribus, ut quod assertit filios Dei, *Genes. vi*, fuisse angelos, qui ex filiabus hominum per calidas lacrymas ex oculis angelorum profluentibus, gigantes genuerint: quam S. Augustinus, XVIII *De Civitate*, xxxviii, merito fabulam appellat. Tale est et quod ex libro Henoch citat Tertullianus, lib. *De Cultu feminarum*, cap. X, scilicet damnatos esse angelos, qui docuerunt feminas se ornare et fucare, aureas et argenteas